

ρους τοὺς προσαπασχοληθέντας, ἀξιοποιεῖ καὶ ὑπογραμμίζει ἔτι περαιτέρω τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐνεπιγράφου Γαζωρείας πλακός, διὰ τὸν Μακεδονικὸν Ἐλληνισμὸν τοῦ βορειοῦ ἐκείνου τμήματος τῆς Ἐλλάδος, εἰς ἀρχὸν του δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Καθημερινὴν» τῆς 7 Αὐγούστου 1962 καὶ εἰς εἰδικὸν ἐπίσης Σχόλιον εἰς τὸ 4ον τεῦχος, τοῦ μηνὸς Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου 1962, τοῦ διμηνιαίου περιοδικοῦ «Νέες Μορφές» τὸ ἔκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Προκοπίου.

Καὶ ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὴν μελέτην τοῦ κ. Vatin παραπέμπομεν τὸν ἐνδιαφερόμενον καὶ φιλίστορα ἀναγνώστην, εἰς τὸν ἀνω μνημονευθέντα 86ον Τόμον τοῦ περιοδικοῦ τῆς Γυλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Πρὸς ἐνημέρωσιν ὅμως τῶν ἀναγνωστῶν μας, κρίνομεν σκόπιμον νὰ καταχωρήσωμεν κατωτέρω τὸ λίαν διαφωτιστικὸν ἀρχὸν τοῦ κ. Παρασκευαΐδη, δεδομένου ὅτι τοῦτο ἐγράφη ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιεύματος τοῦ κ. K. Τρυφερούλη καὶ τῆς μελέτης τοῦ κ. Βατέν.

Π.Π.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΓΑΖΩΡΟΥ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Μὲ βάσιν ἔνα δημοσίευμα τῆς «Καθημερινῆς» τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1961 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχαία ἐπιγραφὴ ἔξ 27 στίχων τοῦ 158 μ.Χ. εἰς τὸ χωρίον Γάζωρον», τὸ ὄποιον εἶχε γραφῆ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. K. Τρυφερούλη, ἐδημοσιεύθη κατ’ αὐτὰς νέα ἐνδιαφέρουσα μελέτη περὶ τοῦ ἴδιου ἐπιγραφικοῦ μνημείου τοῦ νομοῦ Σερρῶν ἀπὸ τὸν κ. Claude Vatin μὲ τὸν τίτλον «Une inscription inédite de Macedoine» εἰς τὸν κυκλοφορήσαντα τὴν ἑβδομάδα αὐτὴν πολυσέλιδον 86ον τόμον τοῦ «Bulletin de Correspondance Hellénique» (σ. 57—63).

Τὸ σύγχρονον χωρίον Γάζωρος, παρὰ τὸ ὄποιον ἀνεκαλύφθη ἡ ἐπιγραφὴ αὐτή, εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοκινητοδρόμου Σερρῶν—Δράμας, πρὸς δυσμὰς καὶ πλησίον τῆς Νέας Ζίχνης.

Μὲ τὴν παραμέλησιν τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας καὶ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν ποὺ ἐπιδεικνύεται ἀνέκαθεν διὰ τὸν ἐπαρκῆ πλουτισμὸν τῶν βιβλιοθηκῶν ὅλης τῆς Ἐλλάδος, ἀκόμη καὶ τῶν Ἀθηνῶν. ὁ κ. Τρυφερούλης, ἐγκατεστημένος εἰς τὰς Σέρρας ἀντεμετώπισε τεραστίας δυσχερείας εἰς τὴν φιλότιμον προσπάθειάν του νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ ἐλληνικὸν κοινὸν διὰ τῆς «Καθημερινῆς» τὸ ἀποκαλυπτικόν περιεχόμενον μιᾶς σπασμένης πλάκας ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸ 1958 παραρριγμένη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κοινοτικοῦ καταστήματος τῆς συγχρόνου Γαζώρου.

‘Ο κ. Βατέν εὑρίσκει εἰς τὸ δημοσίευμά του ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐσφαλμένως ἔχει μετονομασθῆ εἰς Γάζωρον τὸ χωρίον ποὺ ἐλέγετο προη-

γονυμένως «Πόρνα» (ἐκ τοῦ «Οπωρώνας» κατὰ τὸν κ. Τρυφερούλην), τοποθετεῖ δὲ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Γαζώρου περὶ τὰ εἴκοσι χιλιόμετρα ἀνατολικώτερον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου, πλησίον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τῆς Ἀγγίστης. Διὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Γαζώρου δὲ κ. Βατέν ἐπικαλεῖται μεταξὺ ἄλλων τὸ κείμενον τοῦ Ἐλληνος ἀστρονόμου γεωγράφου καὶ μαθηματικοῦ τοῦ Σου μ.Χ. αἰῶνος Κλαυδίου Πτολεμαίου ὃς καὶ τὸν Φ. Παπάζογλου δὲ δοποῖος συμπεραίνει ὅτι ἡ Γάζωρος εὑρίσκετο πρὸς βορρᾶν τοῦ Παγγαίου εἰς τὸ βιβλίον του «Les Cités macédoniennes à l'époque romaine» (Scopie 1957, σ. 289).

Εἰς τὸ νέον δημοσίευμα τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, δὲ κ. Βατέν ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τοὺς πρώτους δικτὸς στίχους τῆς ἐπιγραφῆς προκύπτει ἀρκετὰ σαφῶς ὅτι τὸ κείμενον τῆς ἀναγραφομένης ἀποφάσεως («δόγματος») ἀφοῦ ἐκυρώθη ὑπό τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου ἀπεστάλη εἰς τὸν ἐν Γαζώρῳ «μνήμονα» ἀπὸ πόλιν ποὺ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ κείμενον. Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀνεκαλύφθη τὸ 1958 ἡ νέα ἐπιγραφὴ ὃλα εὑρίσκετο μία ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς «Πενταπόλεως», τῆς ὃποίας κέντρον ἦτο ἡ Γάζωρος. Μία ἐπιγραφὴ ποὺ ἀναφέρει τοὺς Γαζωρίους εἶχεν εὐρεθῆ εἰς τοὺς Φιλίππους καὶ μία ἄλλη σχετικὴ μὲ τὴν Ἰδίαν πόλιν εἶχεν ἀνακαλυφθῆ δυτικώτερον τῆς συγχρόνου Γαζώρου εἰς τὸ χωρίον Τούμπα (R.A. 1945, σ. 37—55).

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων ἄλλων ἐπιγραφῶν δὲ κ. Βατέν ἀποκαθιστᾶ τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Καθημερινὴν» ἀρχὴν τῆς νέας ἐπιγραφῆς ὃς ἔξῆς :

«Ἀγαθῇ τύχῃ. Παρὰ Σύρου τοῦ Εὐάλκου, Κοζειμάζου (τοῦ) Πολυχάρμου, Δουλέους τοῦ Βειθύος, τῷ(ν) αληρωθέντων προέδρων, τῇ ἵ τοῦ Ἀρ(τ)εμεισίου μηνὸς τοῦ ἥσπερος Σεβαστοῦ καὶ στ' ἔτους Ἀιούλα (;) Ἡρουνος (;) τῷ ἐν Γαζώρῳ μνήμονι. Δόγμα τὸ κυρωθὲν ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἀπεστάλκαμεν πρὸς σὲ καθάπερ ὁ νόμος συντάσσει . . . ».

Ο κ. Βατέν παρατηρεῖ ὅτι ἡ νέα ἐπιγραφή, ἐφ' ὃσον προσδιορίζει τὸ ἔτος 158—159 μ.Χ. διὰ ρωμαϊκῆς καὶ διὰ μακεδονικῆς χρονολογίας, αὗτη πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν Μακεδονικῶν ἐπιγραφῶν μὲ τὴν διπλὴν χρονολογίαν, τὰς ὃποιας ἔχει δημοσιεύσει δὲ N. Tod, μὲ μελέτην περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἡμερολογίου, εἰς τὸν 23ον τόμον τοῦ «Annual of British School at Athens» σ. 206—217 καὶ συμπληρωματικῶς εἰς τὸν τόμον τῶν μελετῶν ποὺ εἶχαν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν διευθυντήν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὁλύνθου David Robinson (2ος τόμος, 1953. σ. 382—397). Κατὰ τοὺς χρόνους ἔκειγους ἀφετηρία τῆς ρωμαϊκῆς χρονολογίας ἦτο τὸ ἔτος τῆς ναυμαχίας τοῦ

Ἄκτιον 32 π.Χ., τῆς δὲ μακεδονικῆς τὸ ἔτος 148 π.Χ. κατὰ τὸ ὅποῖον ἡ Μακεδονία εἶχεν ὑποταγὴν δριστικῶς εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Εἰς τὸ ψήφισμα ποὺ ἀναφέρει ἡ νέα ἐπιγραφή, ἀναγράφεται ὅτι ὁ εἰσηγητής του εἶχε προτείνει «δεῖσθαι τοὺς δημοσίους τόπους ἐνφυτεύσεως ἀμπέλων τε καὶ δενδρέων καρποφόρων καὶ ὄπωρῶν, εἴναι τε τοὺς βουλομένους θέλειν ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἐπικαρπίαν τινὰ λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν...»

Μετὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς ὁ «δῆμος» τοῦ «κοινοῦ», εἰς τὸ ὅποῖον ἀνῆκε καὶ ἡ Πεντάπολις ποὺ εἶχε κέντρον τὴν Γάζωρον, ἐνέκρινε : «τοὺς ἐνφυτεύσαντας καὶ τοὺς βουλομένους ἔχειν ἐπικαρπίαν ἀμπέλων μὲν ἐξ ἡμισείας χωροῦντος τοῦ ἡμισέου μέρους εἰς τὸ δημόσιον, τῆς δ' ἐλαίας τὰ δύω μέρη, συκέων δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ὄπωρῶν καὶ στεμφύλων ἔχειν τὴν ἐπικαρπίαν τὸν ἐπιμελούμενον μηδενὸς ἐξ αὐτῶν χωροῦντος εἰς τὸ δημόσιον».

Ίδιαιτέραν ἐντύπωσιν, κατὰ τὸν κ. Βατέν, προκαλεῖ ὅτι εἰς τὴν νέαν ἐπιγραφὴν τῆς Μακεδονίας δὲν ὑπάρχει κανένα ρωμαϊκὸν ὄνομα παρ' ὅλον ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Γαζώρου ἐγειτόνευε μὲ τοὺς Φιλίππους ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένοι Ρωμαῖοι ἄποικοι. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὅποιαν εἶχαν παρέλθει αἰῶνες ὀλόκληροι ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ρωμαιοκρατίας, διαπιστώνομεν μὲ τὴν νέαν ἐπιγραφὴν ὅτι εἰς τὴν βορείαν αὐτὴν περιοχὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατοῦσαν θεσμοὶ καθαρῶς ἔλληνικοί, ποὺ ἀποδεικνύουν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν περιτράνως τὴν ἔλληνικότητα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Εἰς τὴν νέαν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουν καὶ μερικὰ θρακικὰ ὀνόματα ἔξελληνισμένα, ἀλλὰ γενικῶς οἱ θεσμοὶ ποὺ μαρτυροῦνται διὰ τοῦ ψηφίσματος εἴναι ἀπολύτως ἔλληνικοί, αἱ δὲ ἀποφάσεις ποὺ λαμβάνονται ὑπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς διέπονται ἀπὸ φιλελευθερισμὸν ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς γνησίους Ἑλληνας. Ἀποδεικνύεται τώρα ὅτι παρὰ τὴν ἴσχυν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας εὑρίσκοντο μαχρὰν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν γειτονικῶν ρωμαιϊκῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις ὡς ἔλεύθεροι γνήσιοι Ἑλληνες. Λεπτομερείας διὰ τοὺς θεσμοὺς αὐτοὺς παρέχει ὁ ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δ. Κανατσούλης εἰς τὴν ἐκτενῆ μελέτην του «Τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων», ποὺ ἐδημομοσιεύθη εἰς τὸν 3ον τόμον τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τῆς Ἐταιρίας Μακεδονικῶν Σπουδῶν «Μακεδονικά» (σ. 27—102). Ο κ. Κανατσούλης ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Μακεδόνων ποὺ εἶχε καθορίσει πρωτεύουσαν τὴν Βέροιαν.

Μὲ τὸ μακεδονικὸν ψήφισμα, ποὺ ἀπεκάλυψεν ἡ νέα ἐπιγραφὴ τοῦ νομοῦ Σερρῶν, μᾶς παρέχεται ἔνα παράδειγμα τῆς συνέσεως ποὺ διεῖπε τὴν κατευθυνομένην οἰκονομίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἐκτιμήσωμεν καλύτερα τὸ ἔλληνικὸν νομικὸν πνεῦμα, κατὰ τὸ ὅποῖον καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας εἴναι ἔννοια ρευστὴ καὶ ὅχι τυποποιημένη

ὅπως παρουσιάζεται εἰς τὸ «ρωμαϊκὸν δίκαιον», συμφώνως πρὸς τὰς γνώσεις ποὺ ἔχομεν σήμερον περὶ αὐτοῦ.

Τονίζεται ἡδη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἐπιγραφικοῦ εὑρήματος τῆς Γαζώρου Σερρῶν, ὅτι ἀποκαλύπτεται σαφέστερον τώρα ἡ ζωτικότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν προχωρημένην ἐποχήν τῆς ρωμαιοκρατίας, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι μία ἀπόφασις ποὺ ἐλήφθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας εἰς μίαν μικρὰν πολιτείαν μὲν ἐλληνικοὺς θεσμούς, μαρτυρεῖ τόσον θαυμαστὸν πνεῦμα εὐστροφίας καὶ ἐλευθερίας ὥστε ὁ καλλιεργητὴς δημοσίων κτημάτων ποὺ εἶχεν συκᾶς καὶ ἄλλα ὅπωροφόρα δένδρα νὰ λαμβάνῃ ὅλα τὰ εἰσοδήματά των χωρὶς νὰ δίδῃ τίποτε εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Κατὰ τὸ κείμενον τοῦ ἵδιου ψηφίσματος, οἱ καλλιεργηταὶ δημοσίων κτημάτων εἰς τὰ δποῖα ἔκαμναν οἵ τίδιοι νέας φυτείας ἥ ἐβελτίωναν τὰς παλαιάς, ἀποκτοῦσαν τὸ δικαίωμα νὰ κρατοῦν τὰ μισὰ σταφύλια τῶν ἀμπέλων καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ἐλαιοκάρπου, καθὼς καὶ ὅλην τὴν «πυρίνα» τῶν ἐλαιῶν μετὰ τὴν ἔκθλιψιν τοῦ ἐλαίου των.

Τὸ εὗρημα τῆς Γαζώρου Σερρῶν εἶναι πράγματι σπουδαιότατον διὰ τὴν ἴστορίαν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ ἀποκαλύπτει τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς δποίας τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος διέσωσε τὸν χαρακτῆρα του κατὰ τὴν δοκιμασίαν τῆς ρωμαιοκρατίας. Ἀποκαλύπτει ἐπὶ πλέον τὴν ἐλληνικότητα καὶ τῶν Θρακῶν, οἱ δποῖοι συνεργάζονται μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ λαμβάνουν ἀποφάσεις συμφώνως πρὸς τοὺς θεσμούς τῶν γνησίων ἐλληνικῶν παραδόσεων. Ἰδιαιτέρων σημασίαν ἔχει ἐπίσης—ὅπως ἐτόνισε καὶ ὁ κ. Τρυφερούλης—καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ψήφισμα αὐτὸ διγράφη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σερρῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς ἀρτίαν καὶ ἀψογὸν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Μίλτης Παρασκευαΐδης